

Franciszek Czesław SZWED (1911–1989), ps. „Franek”, „Romanowski”, członek MW, OWP, SN, NOW, podporucznik rezerwy piechoty, adwokat. Urodzony 23 IV 1911 w Zagórzcu, obecnie woj. podkarpackie, jako 11 dziecko robotnika kolejowego Jana i Weroniki z domu Krzak. Zarobki kolejarskie ojca nie były wystarczające na utrzymanie licznej rodziny, dlatego uzupełniano je dochodami z 2,5-hektarowego gospodarstwa rolnego. W Zagórzcu ukończył czteroklasową szkołę powszechną, następnie uczył się w Państwowym Gimnazjum im. Królowej Zofii w Sanoku, uzyskał świadectwo dojrzałości 4 VI 1930. W gimnazjum działał w harcerstwie, od 1930 był kierownikiem Ruchu Młodych Obozu Wielkiej Polski w Sanoku. W 1930 rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Tam zetknął się z organizacją Młodzieży Wszepolskiej i jej wybitnym przywódcą Janem Matłachowskim, z którym wkrótce związały go silne więzi przyjaźni. To właśnie pod jego wpływem został członkiem MW. Po 3 latach studiów przeniósł się na Uniwersytet Warszawski (pomocy materialnej udzielał mu brat przeniesiony służbowo do Warszawy), gdzie 12 VII 1934 uzyskał tytuł magistra praw.

Jesienią 1934 rozpoczął aplikację adwokacką w kancelarii Konstantego Dędcy w Brzozowie. Działał nadal w Ruchu Młodych OWP i MW. Pod koniec 1934 rozpoczął służbę wojskową w Szkole Podchorążych przy 48 pułku strzelców kresowych w Stanisławowie, którą ukończył jako podchorąży rezerwy w lipcu 1935. Od 18 I 1936 podjął pracę zawodową jako praktykant I kategorii w Okręgowym Urzędzie Skarbowym Akcji i Monopoli w Warszawie. Po zakończeniu praktyki, jesienią 1937, już jako kontroler skarbowy, został mianowany kierownikiem Rejonu Kontroli Skarbowej w Pułtusku. W okresie pracy zawodowej wstąpił w szeregi Stronnictwa Narodowego.

Po odbyciu ćwiczeń wojskowych został mianowany podporucznikiem rezerwy piechoty. 23 VII 1939 ożenił się z Mieczysławą Rudzińską, z zawodu pielęgniarką. 24 VIII 1939 zmobilizowany i wcielony do 13 pp w Pułtusku.

Brał udział w działaniach wojennych w składzie 8 DP walczącej w rejonie od Mławy do Modlina, od początku września 1939 aż do kapitulacji Modlina 28 IX. Ranny, dostał się do niewoli niemieckiej. W obozie jenieckim przebywał do 18 X 1939. Zwolniony wraz z innymi żołnierzami, nie zgłosił się na wezwanie okupanta ani ponownie do obozu jenieckiego, ani też do służby cywilnej zorganizowanej przez Niemców.

Jako członek SN włączył się aktywnie w nurt konspiracji. Na przełomie X–XI 1939 wyjechał do Budapesztu jako łącznik Zarządu Głównego SN. Jego zadanie polegało na dotarciu do Tadeusza Bieleckiego i nawiązaniu z nim kontaktu organizacyjnego. Korzystając z faktu, że pochodził z okolic nadgranicznych przylegających bezpośrednio do Węgier, przecierał szlak na Węgry wraz z kilkoma kolegami. Przez zieloną granicę dotarł do Budapesztu do placówki SN utworzonej przez Tadeusza Bieleckiego, której kierownikiem był Kazimierz Tychota ze Lwowa, a jego zastępcą major Brodzik z Lublina. Placówka ta miała za zadanie utrzymywanie łączności ze SN w kraju i z ośrodkiem SN we Francji, gdzie wyjechali Folkierski, Bielecki, Sojka i inni wybitniejsi działacze stronnictwa.

W listach przekazanych przez „Franka” placówce SN w Budapeszcie przez ZGSN Mieczysław Trajdos kwitował odbiór poczty, od Tadeusza Bieleckiego i informował o działalności SN w kraju. W drodze powrotnej do kraju (odbywał ją sam) przywiózł szyfr do korespondencji między prezydium SN a placówką SN w Budapeszcie, szyfr ten był używany do marca 1944, po zajęciu Węgier przez Niemców łączność została przerwana. Przywiózł też informacje o wielu działaczach SN będących na Węgrzech oraz tych, którzy przedostali się do Francji. W drodze powrotnej został napadnięty przez Ukraińców. Ciężko rannemu udało mu się jednak wyrwać z ich rąk, jak i rąk niemieckich oddziałów granicznych. Po wyleczeniu przechodził jeszcze kilkakrotnie na Węgry.

Na wiosnę 1940 pełniący obowiązki komendanta głównego Organizacji Wojskowej SN Bolesław Kozubowski zaproponował ppor. rez. Franciszkowi Szwedowi, aby został kierownikiem wydziału organizacyjnego w komendzie krakowskiego okręgu OW SN. W niedługim czasie został też mianowany komendantem okręgu OW SN w Krakowie i był nim aż do jesieni 1940, kiedy obowiązki komendanta przejął mjr Władysław Owoc. Po odwołaniu go z funkcji komendanta nadal działał w komendzie OK NOW. Należał do przeciwników scalenia OK Narodowej Organizacji Wojskowej z Armią Krajową.

Niemcy trafili w końcu na ślad Szweda, znali jego funkcje w OK NOW i poszukiwali go w Krakowie. Wcześniej aresztowali jego dwóch starszych braci Stanisława (oficera, posła na Sejm) oraz Ludwika (prawnika) i uwięzili ich w Oświęcimiu. Zagrożony aresztowaniem, Szwed opuścił Kraków i zamieszkał w Grodzisku Mazowieckim, gdzie prowadził restaurację wraz z bratem Edwardem, stanowiącą nie tylko źródło utrzymania dla rodziny, ale i miejsce kontaktowe dla SN. Restauracja usytuowana przy bocznej ulicy, stanowiła punkt kontaktowy i miejsce schronienia dla uczestników walki podziemnej, szczególnie w okresie popowstaniowym.

Franciszek Szwed pozostawał w kontaktach z KG i jej ludźmi. U niego spotykali się m.in. Jan Matłachowski („Ostoja”), Leon Mirecki („Leon”), Zbigniew Stypułkowski („Sobota”, „Zbyszek”), August Michałowski („Roman”), Władysław Pacholczyk („Adam”), Matkowska („Justyna”), Witold Borowski („Wiktor”, „Witek”). W okresie okupacji przygotowywał projekty ustroju rolnego powojennej Polski na zlecenie naczelnych władz SN.

W maju 1945 F. Szwedowi powierzono uruchomienie zakładów PMS „Boryszew” w Sochaczewie. Kierował nimi do 30 VI 1946. Prawdopodobnie w obawie przed UBP wyjechał na Ziemię Odzyskane, gdzie od 1 IX 1946 do 30 VI 1947 uruchomił i prowadził dużą gorzelnię rolniczą w Krawarzu Polskim, pow. Racibórz.

Pragnął jednak pracować w wyuczonym zawodzie prawnika i dlatego 24 XI 1947 rozpoczął aplikację sędziowską w Okręgowym Sądzie Apelacyjnym w Warszawie, zakończoną egzaminem sędziowskim. Następnie rozpoczął aplikację adwokacką w Zespole Adwokackim Nr 1 w Grodzisku Mazowieckim. W maju 1953 został adwokatem i członkiem tegoż zespołu, w którym pracował do emerytury w 1976. Mimo wieku emerytalnego pracował nadal na pół etatu jako kierownik Ze-

społu Adwokackiego w Grodzisku Mazowieckim w latach 1981–1983. Był znawcą spraw cywilnych, wsi i rolnictwa, spraw budżetu państwa, spraw ekonomicznych.

W Związku Prawników Polskich pełnił funkcje sekretarza koła, skarbnika, członka zarządu. Przez kilka lat był przewodniczącym Kolegium d/s leczenia alkoholików; członkiem Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie; od 1983 członkiem ZBOWiD w Warszawie; współzałożycielem Polskiego Związku Katolicko-Społecznego; członkiem jego pierwszego zarządu, przewodniczącym komisji rewizyjnej. Z obawy o bezpieczeństwo rodziny nigdy nie przyznawał się do działalności w NOW podczas okupacji. Dopiero po śmierci córka dowiedziała się o pełnionych przez niego funkcjach w NOW.

Pod koniec lat 80. wraz z Janem Małachowskim czynił próby reaktywacji SN i zaangażował się w działalność polityczną. Planował wejście przedstawicieli SN do Sejmu X kadencji. Prace przerwała mu śmierć. Zmarł na rozległy zawał serca 28 marca 1989 w Milanówku.

Odnaczony Krzyżem Walecznych „Na polu walki” (1939), Medalem 10-lecia za działalność społeczną

AUOP, sygn.45/O, Krakowski Okręg Stronnictwa Narodowego, s.49; AWIH, sygn. III/68/4, W. Jaworski, *Stronnictwo Narodowe w czasie wojny 1939–1945*, s. 26–28; AUW, sygn.44311, Akta Szweda F.; J.J. Terej, *Rzeczywistość i polityka. Ze studiów nad dziejami najnowszymi Narodowej Demokracji*, Warszawa 1979, s. 124–125, 158; F. Szwed, *Życiorys*, mps; F. Szwed, *Charakterystyka*, mps; ZW ZBoWiD w Warszawie, Zaświadczenie nr 740424 dla F. Szweda z 22 III 1983; Odpis skrócony aktu małżeństwa USC w Zakopanem, 19 VII 1990; Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie, Zaświadczenie dla F.Cz. Szweda, 29 XII 1982; USC w Milanówku, Odpis skróconego aktu zgonu, Cz. Szweda, 28 III 1989; Mirecki L, Relacja ustna z 18 II 1993; W. Owoc, *Krakowska NOW...*, s. 18, 32; J Rokicki, *Blaski i cienie bohaterskiego pięciolecia*, Niemcy Zachodnie 1949, s. 64–65; A. Szwed-Borkowska, Relacja pisemna z 11 II 1993 r.; K. Komorowski, *Polityka i walka. Konspiracja zbrojna ruchu narodowego 1939–1945*, Warszawa 2000, s. 180, 380.

Tomasz Jan Biedroń